

ZWOLNIENIE OD RESZTY KARY OGRANICZENIA WOLNOŚCI

BLANKA J. STEFAŃSKA *

DOI: 10.26399/iusnovum.v19.4.2025.33/b.j.stefanska

STRESZCZENIE

Przedmiotem artykułu jest zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności (art. 83 k.k.), będące instytucją prawną, odgrywającą istotną rolę w polityce kryminalnej. Ma ona zachęcić skazanego do przestrzegania porządku prawnego nie tylko w trakcie wykonywania kary, ale także po zwolnieniu po odbyciu części kary. Niemniej po zwolnieniu może nie dojść do osiągnięcia tego celu ze względu na to, że nie ma żadnego dodatkowego instrumentu oddziaływania na skazanego. Definitywny charakter zwolnienia, uniemożliwiający podjęcie jakichkolwiek środków w razie naruszenia przez zwolnionego porządku prawnego, nasunął wniosek *de lege ferenda* nadania tej instytucji charakteru warunkowego. Analizie zostały poddane: cel, charakter prawny zwolnienia, przesłanki zwolnienia (odbycie *quantum* kary, przestrzeganie przez skazanego porządku prawnego, wykonanie nałożonych na skazanego obowiązków, orzeczonych środków karnych, środków kompensacyjnych i przepadku), tryb orzekania oraz konsekwencje zwolnienia w postaci uznania kary za wykonaną.

Słowa kluczowe: charakter prawny, kara ograniczenia wolności, porządek prawny, *quantum* kary, środek probacyjny, zwolnienie

EXEMPTION FROM THE REMAINDER OF THE PENALTY OF LIMITATION OF LIBERTY (NON-CUSTODIAL PENALTY)

ABSTRACT

This article discusses the exemption from the remainder of the penalty of limitation of liberty (non-custodial penalty) under Article 83 of the Penal Code, a legal institution that plays a significant role in criminal policy. It is intended to encourage convicted persons to comply

* dr hab., prof. UŁa, Uczelnia Łazarskiego w Warszawie (Polska), e-mail: blanka.stefanska@lazarski.pl, ORCID: 0000-0003-3146-6842

Artykuł opublikowany w formule otwartego dostępu (open access) na licencji Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-SA 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

with the law not only during the execution of the penalty but also after exemption, once part of the penalty has been served. However, this objective may not always be achieved due to the absence of additional instruments for influencing the conduct of convicted persons following exemption. The definitive nature of exemption, which precludes any further action in the event of a violation of the legal order by the exempted person, has led to a *de lege ferenda* proposal to make this institution conditional. The article analyses the purpose and legal nature of exemption, the conditions for its application (serving part of the sentence, compliance with the legal order, fulfilment of obligations imposed on the convicted person, penal measures, compensatory measures, and forfeiture), the sentencing procedure, and the consequences of exemption leading to recognition of the sentence as served.

Keywords: legal nature, penalty of limitation of liberty, legal order, penalty amount, probation measure, exemption

WPROWADZENIE

Kara ograniczenia wolności jest karą wymiarną w czasie, a jej granice ustawowe są określone w art. 34 § 1 k.k. i sąd wymierza ją w tych ramach oraz w granicach zakreślonych w sankcji przepisu typizującego przestępstwo. Kara ta orzeczona w wyroku nie musi być wykonana *in toto*, bowiem w Kodeksie karnym przewiduje się możliwość zwolnienia z odbycia jej części i uznania jej za wykonaną (art. 83 k.k.). Rozważania prowadzone w artykule zostały podporządkowane tezie naukowej, że zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności jest instytucją prawną, która odgrywa istotną rolę w polityce kryminalnej. Hipotezą badawczą jest założenie, że zwiększenie jej znaczenia w zakresie podniesienia efektywności kary ograniczenia wolności wymaga nadania jej charakteru warunkowego. Wprawdzie ma ona zachęcić skazanego do przestrzegania porządku prawnego nie tylko w trakcie wykonywania kary, ale także po zwolnieniu po odbyciu części kary, lecz po zwolnieniu może nie dojść do osiągnięcia tego celu ze względu na to, że nie ma żadnego dodatkowego instrumentu oddziaływania na skazanego. Celem artykułu jest też dokonanie wykładni wszystkich elementów składowych tej instytucji i wskazanie kierunku zmian. Dla osiągnięcia wskazanych założeń i celów, zostały zastosowane metody dogmatycznoprawna i normatywna.

CEL ZWOLNIENIA

Po raz pierwszy do polskiego ustawodawstwa karnego zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności zostało przewidziane w Kodeksie karnym z 1969 r. W myśl jego art. 88 skazanego na karę ograniczenia wolności sąd mógł go zwolnić od reszty kary, uznając ją za wykonaną, o ile odbył przynajmniej połowę orzeczonej kary, przy czym przestrzegał porządku prawnego i wyróżniał się swą pracą, a także wykonał nałożone na niego obowiązki. Regulacja ta jest zbliżona obecnemu art. 83 k.k.

Trafnie w doktrynie wskazuje się, że zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności stwarza bodziec dla skazanego do przestrzegania porządku prawnego

i sumiennego wykonania obowiązków nałożonych w ramach tej kary; ma walory wychowawcze o charakterze indywidualno-prewencyjnym¹. Jest racjonalną nagrodą dla skazanego sprawcy². Ma zachęcić skazanego do przestrzegania porządku prawnego i wykonania nałożonych obowiązków³. Perspektywa zwolnienia z jej części jest bardzo motywująca⁴. Z tego też powodu może być skutecznym narzędziem do podniesienia efektywności kary ograniczenia wolności w kontekście jej celów indywidualnoprewencyjnych.

CHARAKTER PRAWNY ZWOLNIENIA

Określenie charakteru prawnego zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności trzeba rozpocząć od uporządkowania nomenklatury pojęciowej. W literaturze bowiem na jej określenie używa się różnych nazw. Są to:

- 1) skrócenie kary ograniczenia wolności⁵;
- 2) zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności⁶;
- 3) zwolnienie od części kary ograniczenia wolności⁷;

¹ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 252.

² V. Konarska-Wrżosek, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrżosek, Warszawa 2023, s. 555.

³ T. Kalisz, *Wszczęcie i data zakończenia postępowania w przedmiocie wykonania kary ograniczenia wolności*, w: *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XL, red. T. Kalisz, Wrocław 2016, s. 19.

⁴ K. Stasiak, *Kara ograniczenia wolności i jej rola w resocjalizacji sprawców czynów karalnych*, w: *Polska kuratela sądowa na przełomie wieków – nadzieje, oczekiwania, dylematy*, red. M. Konopczyński, Ł. Kwadrans, K. Stasiak, Kraków 2016, s. 145–159.

⁵ J. Wojciechowski, *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 1997, s. 161; E. Bieńkowska, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. G. Rejman Warszawa 1999, s. 1198; K. Maksymowicz, *Zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności*, w: *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. VI, red. L. Bogunia, Wrocław 2000, s. 229; M. Kalitowski, w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wasek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. I, Gdańsk 2005, s. 677; A. Marek, *Kodeks...*, op. cit., s. 252; K. Postulski, *Stosowanie przepisów kodeksu karnego w postępowaniu wykonawczym (wątpliwości, niespójności, propozycje)*, w: *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. II, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012, s. 912; A. Ornowska, *Kara ograniczenia wolności w świetle nowelizacji kodeksu karnego i kodeksu karnego wykonawczego*, Opole 2013, s. 247; B.J. Stefańska, *Zatarcie skazania*, Warszawa 2014, s. 266–267; T. Kalisz, *Wszczęcie...*, op. cit., s. 18; J. Lachowski, w: *Kodeks karny, Część ogólna. Komentarz. Art. 1–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2021, s. 1158; Z. Sienkiewicz, w: *Prawo karne materialne Część ogólna i szczególna*, red. M. Bojarski, Warszawa 2023, s. 445; M. Kulik, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2023, s. 364; K. Liżyńska, *Skutki prawne faktycznego niewykonywania przez skazanego kary ograniczenia wolności*, w: *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. LXVII, red. T. Kalisz, Wrocław 2023, s. 10; M. Filipczak, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Kulesza, Warszawa 2025, s. 207; J. Mierzwińska-Lorencka, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2025, s. 636.

⁶ R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007, s. 17; G. Łabuda, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek Warszawa 2021, s. 650; V. Konarska-Wrżosek, w: *Kodeks...*, red. V. Konarska-Wrżosek, op. cit., s. 555; J. Majewski, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, Warszawa 2024, s. 536; K. Stasiak, R. Momot, *Sposoby zakończenia kary ograniczenia wolności. Czy przyjęty model sprzyja wykonaniu kary w pierwotnej formie?*, w: *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. LXXII, red. T. Kalisz, Wrocław 2024, s. 112.

⁷ T. Bojarski, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016, s. 256.

- 4) przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty kary ograniczenia wolności⁸;
- 5) przedterminowe uznanie za wykonaną karę ograniczenia wolności po zwolnieniu skazanego z odbycia jej w części⁹;
- 6) warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary ograniczenia wolności¹⁰.

Spośród wyżej wymienionych nazw najsilniejsze uzasadnienie ma określenie „zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności” ze względu na to, że jest ono użyte w art. 83 k.k.; jest terminem normatywnym. W pracach naukowych z zakresu prawa należy posługiwać się językiem prawnym i prawniczym. Język prawny jest tym, w którym są sformułowane akty normatywne; jest językiem prawodawcy, językiem ustaw, dekretoów rozporządzeń i innych aktów prawnych. Ma on priorytetowe znaczenie. Język prawniczy zaś jest oparty na języku potocznym, ale różni się od niego przede wszystkim swoistymi regułami semantycznymi, dotyczącymi nadawania znaczeń terminom, zwrotom i wyrażeniom zawartym w obowiązujących tekstach prawnych¹¹. Język prawniczy jest tym, „którym posługują się prawnicy, mający do czynienia prawem”¹². W języku tym są formułowane teksty orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych, a także wypowiedzi z dziedziny prawoznawstwa¹³.

Dla określenia charakteru prawnego tej instytucji nie jest bez znaczenia odpowiedź na pytanie, czy jest to instytucja prawa karnego materialnego, czy prawa karnego wykonawczego. W piśmiennictwie uznaje się ją za instytucję prawa karnego wykonawczego, twierdząc, że decyzja o zwolnieniu zapada w postępowaniu wykonawczym i jej podstawę mogą stanowić przesłanki, których ustalenie i ocena odbywają się także w tym postępowaniu¹⁴. W art. 83 k.k. natomiast uregulowane są przesłanki formalne i materialne tego zwolnienia. Wskazuje się również, że nie ma racjonalnych podstaw do bytu przepisu o skróceniu kary ograniczenia wolności w Kodeksie karnym (art. 83). Powinien on być lokowany w Kodeksie karnym wykonawczym, skoro w nim są przepisy o podobnym materialnoprawnym charakterze, dotyczące np. zmiany formy wykonywania obowiązku pracy (art. 63a § 1), zasad uznania kary za wykonaną (art. 64), zarządzenia wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności (art. 65 § 1)¹⁵. Mając na uwadze, że przesłanki zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności są określone w Kodeksie karnym (art. 83), trzeba przyjąć, że ma ona charakter karnomaterialny. Fakt, że zwolnienie jest stosowane w czasie trwania kary ograniczenia wolności, nie uzasadnia jego charakteru prawnow wykonawczego, lub hybrydowego, tj. karnomaterialnego i prawnow wykonawczego.

⁸ A. Zoll, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 53–116*, t. I, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 385.

⁹ P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, s. 633.

¹⁰ S. Hypś, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019, s. 587.

¹¹ R. Łapa, *Język prawny w świetle analizy językoznawczej. Wybrane zagadnienia składniowe*, Poznań 2015, s. 47.

¹² B. Wróblewski, *Język prawny i prawniczy*, Kraków 1948, s. 136.

¹³ M. Zieliński, *Języki prawne i prawnicze*, w: *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie tysiącleci*, red. W. Pisarek, Kraków 1999, s. 63–64.

¹⁴ E. Bieńkowska, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. G. Rejman, Warszawa 1999, s. 989; K. Maksymowicz, *Zwolnienie od reszty kary...*, op. cit., s. 229; A. Ornowska, *Kara...*, op. cit., s. 247.

¹⁵ K. Postulski, *Stosowanie...*, op. cit., s. 912–913.

W Kodeksie karnym wykonawczym nie jest uregulowana w żadnym zakresie ta instytucja, a jedynie jest wskazana procedura, w tym właściwość sądu do jej stosowania. Do orzekania w tym przedmiocie właściwym jest sąd rejonowy, w którego okręgu kara jest wykonywana (art. 55 § 1 k.k.w.). W kodeksie tym znajduje się unormowane zbliżone do niej, obejmujące uznanie kary ograniczenia wolności za wykonaną (art. 64 § 1 k.k.w.). Jest to jednak całkowicie inna instytucja. W myśl tego przepisu, w razie niewykonania pełnego wymiaru pracy albo niedokonania całości potrąceń z wynagrodzenia za pracę lub niewykonania innych obowiązków, sąd orzeka o tym, czy i w jakim zakresie karę tę uznać za wykonaną ze względu na osiągnięte cele kary. Sąd podejmuje taką decyzję dopiero po upływie okresu, na jaki orzeczono karę ograniczenia wolności, bowiem tylko wtedy można ustalić niewykonanie przez skazanego pełnego wymiaru pracy, niedokonanie całości potrąceń z wynagrodzenia za pracę lub niewykonanie innych obowiązków – i decydująca jest pozytywna ocena w zakresie osiągnięcia celów kary, określonych w art. 53 k.k.w. Uznana za wykonaną może być cała kara lub kara w określonym zakresie, np. w zakresie obowiązku pracy lub wykonania innych obowiązków¹⁶.

Jeśli chodzi o charakter zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności, to w doktrynie jest ona uznawana za środek probacyjny, argumentując, że taki charakter wynika z probacyjnego uznania kary za wykonaną¹⁷ lub z zaniechania dalszego karania sprawcy przestępstwa¹⁸. Kwestionuje się taki jego charakter, wywodząc, że instytucja ta różni się od innych środków związanych z poddaniem próbie, zwłaszcza że jest ona bezwarunkowa i nie wiąże się z poddaniem skazanego próbie¹⁹. Ponadto na skazanego nie są nakładane obowiązki o charakterze probacyjnym i zwolnienie nie może być odwołane²⁰.

Wprawdzie wykładnia systemowa przemawia za uznaniem tej instytucji za środek probacyjny, bowiem określający ją art. 83 jest zamieszczony w rozdziale VIII o intytulacji „Środki związane z poddaniem sprawcy próbie”, lecz fakt, że ma ona charakter bezwarunkowy przemawia za nienadaniem jej charakteru probacyjnego. W doktrynie zamieszczenie tego przepisu w tym rozdziale uzasadnia się charakterem skrócenia kary ograniczenia wolności i podobieństwem – mimo braku w niej elementów probacyjnych – do warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności oraz stworzeniem skazanemu szansy wcześniejszego zwolnienia z odbycia tej kary. Ma go to mobilizować do właściwego zachowania, w szczególności przestrzegania porządku prawnego, sumiennego wykonywania pracy wskazanej przez sąd oraz spełnienia nałożonych obowiązków

¹⁶ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 459; M. Laskowski, w: *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. A. Gerecka-Żołyńska, Warszawa 2023, s. 353.

¹⁷ M. Filipczak, w: *Prawo karne materialne. Nauka o przestępstwie, ustawie karnej i karze*, red. J. Kulesza, Warszawa 2023, s. 531; M. Filipczak, w: *Kodeks...*, red. J. Kulesza, op. cit., s. 207.

¹⁸ M. Królikowski, R. Zawłocki, *Prawo karne*, Warszawa 2015, s. 386.

¹⁹ A. Ornowska, *Kara...*, op. cit., s. 247; J. Majewski, w: *Kodeks...*, red. J. Majewski, op. cit., s. 536; G. Łabuda, w: *Kodeks...*, red. J. Giezek, op. cit., s. 650.

²⁰ J. Śliwowski, *Kara ograniczenia wolności. Studium penalistyczne*, Warszawa 1973 s. 162; S. Zimoch, *O zwolnieniu od kary ograniczenia wolności*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego” 1977, nr 7, s. 90–91; K. Maksymowicz, *Zwolnienie...*, op. cit., s. 230–231; A. Ornowska, *Kara...*, op. cit., s. 247.

i orzeczonych środków karnych²¹. Ponadto, łagodniejsze traktowanie sprawcy, który w wyznaczonym czasie spełnił określone warunki, jest typową cechą probacji²². Argumenty te nie są przekonujące, a to rozwiązanie legislacyjne jest błędne, gdyż właściwym miejscem do uregulowania tej kwestii w kodeksie jest rozdział VI „Zasady wymiaru kar i środków karnych”²³.

Nadanie zwolnieniu od reszty kary ograniczenia wolności charakteru bezwzględ-nego było nietrafnym zabiegiem legislacyjnym, gdyż – ze względu na stosunkowo krótki okres wykonania tej kary wymagany dla zastosowania tej instytucji – nie jest możliwa bezbłędna ocena poprawy jurydycznej skazanego, a tym bardziej poprawy moralnej. Tak krótki okres nie pozwala na dokonanie pozbawionej błędu pomyślnej prognozy kryminologicznej. Nie przekonuje twierdzenie, że kumulatywne spełnienie warunków przewidzianych w art. 83 k.k. oznacza istnienie pozytywnej prognozy kryminologicznej skazanego i uznanie, iż cele kary w stosunku do niego zostały osiągnięte, bez potrzeby wykonywania jej do końca²⁴. Definitywność zwolnienia uniemożliwia jego odwołanie, nawet w wypadku naruszenia przez skazanego po zwolnieniu w sposób rażący porządku prawnego w postaci popełnienia poważnego przestępstwa. Ponadto sąd, orzekając o zwolnieniu z reszty kary ograniczenia wolności, nie może nałożyć na skazanego jakichkolwiek obowiązków, które stanowiłyby gwarancję przestrzegania porządku prawnego także po zwolnieniu.

Nie jest dopuszczalna – jak wskazuje się w doktrynie²⁵ – zmiana postanowienia o zwolnieniu na podstawie art. 24 § 1 k.k.w., przewidującego możliwość w każdym czasie zmiany lub uchylecia w postępowaniu wykonawczym poprzedniego postanowienia, jeżeli ujawnią się nowe lub poprzednio nieznane okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia, z tym że jest to niedopuszczalne na niekorzyść skazanego po upływie 6 miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia (art. 24 § 2 k.k.w.). Trafnie w doktrynie odrzuca się taką możliwość, bowiem ani Kodeks karny, ani Kodeks karny wykonawczy nie przewidują możliwości odwołania przez sąd udzielonego zwolnienia i w związku z tym byłoby to „w istocie wprowadzeniem «bocznymi drzwiami» możliwości odwołania udzielonego zwolnienia, czyli wykładnią przepisów po pierwsze niezgodną z jednoznaczną w tej kwestii wolą ustawodawcy, a po drugie dokonaną z niekorzyścią dla skazanego sprawcy”²⁶.

W związku z tym nasuwa się wniosek *de lege ferenda*, by zwolnieniu od reszty kary ograniczenia wolności nadać charakter warunkowy. Artykuł 83 k.k. powinien

²¹ M. Kalitowski, w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. I, Gdańsk 2005, s. 677–678; S. Hypś, w: *Kodeks...*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, op. cit., s. 588.

²² R. Giętkowski, *Kara ograniczenia wolności w polskim prawie karnym*, Warszawa 2007, s. 50.

²³ W Kodeksie karnym z 1969 r. art. 88 dotyczący zwolnienia z reszty kary ograniczenia wolności był zamieszczony w rozdziale XI „Zasady wykonania kary”.

²⁴ Postanowienie SN z dnia 29 maja 2010 r., WZ 29/10, OSNKW 2010, nr 10, poz. 90; A. Zoll, w: *Kodeks...*, red. W. Wróbel, A. Zoll, op. cit., s. 385–286; V. Konarska-Wrzošek, w: *Kodeks...*, red. V. Konarska-Wrzošek, op. cit., s. 558.

²⁵ J. Lachowski, w: *Kodeks...*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, op. cit., s. 1158; K. Postulski, *Glosa do postanowienia SN z dnia 13 lipca 2010 r.*, WZ 29/10, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2011, nr 1, s. 125; C.P. Waldziński, *Glosa do postanowienia SN z dnia 13 lipca 2010 r.*, WZ 29/10, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 9, s. 187.

²⁶ V. Konarska-Wrzošek, w: *Kodeks...*, red. V. Konarska-Wrzošek, op. cit., s. 556.

otrzymać brzmienie: „Skazanego na karę ograniczenia wolności, który odbył przynajmniej połowę orzeczonej kary, przy czym przestrzegał porządku prawnego, jak również wykonał nałożone na niego obowiązki, orzeczone środki karne, środki kompensacyjne i przepadek, sąd może warunkowo zwolnić od reszty kary. Czas pozostały do odbycia kary stanowi okres próby”. Należałoby też dodać art. 83a w brzmieniu: „Jeżeli w okresie próby i w ciągu 3 miesięcy od jej zakończenia nie odwołano warunkowego zwolnienia, karę uważa się za wykonaną z chwilą warunkowego zwolnienia”.

Orzekanie o obowiązkach nakładanych na skazanego w okresie próby i odwołanie warunkowego zwolnienia powinny znaleźć się w Kodeksie karnym wykonawczym, tak jak ma to miejsce w wypadku zbliżonej instytucji jaką jest warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności. Należałoby zatem w tym kodeksie dodać art. 63d w brzmieniu: „Sąd może na warunkowo zwolnionego od reszty kary ograniczenia wolności nałożyć obowiązki określone w art. 72 § 1 pkt 4–7a Kodeksu karnego” oraz art. 63e w brzmieniu: „Sąd może odwołać warunkowe zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności, jeżeli zwolniony w okresie próby narusza porządek prawny albo uchyła się od wykonania nałożonych obowiązków”.

PRZESŁANKI ZWOLNIENIA

Zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności dotyczy obu jej form. W art. 83 k.k. jest mowa ogólnie o karze ograniczenia wolności, brak jest zawężenia do którejkolwiek z jej form. Interpretując ten przepis – zgodnie z regułą wykładni językowej *lege non distinguente nec nostrum est distinguere* – nie można ograniczać jego stosowania tylko do jednej z form tej kary. Z tego też powodu nie sposób zgodzić się z poglądem, że omawiana instytucja ma zastosowanie tylko do kary ograniczenia wolności w formie obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne, a nie obejmuje jej w formie potrącenia wynagrodzenia za pracę²⁷.

Sąd może zwolnić skazanego od reszty kary ograniczenia wolności – zgodnie z art. 83 k.k. – wtedy, gdy: 1) odbył przynajmniej połowę orzeczonej kary; 2) przestrzegał porządku prawnego; 3) wykonał nałożone na niego obowiązki, orzeczone środki karne, środki kompensacyjne i przepadek. Wszystkie te przesłanki muszą być spełnione łącznie. Ich katalog jest zamknięty (*numerus clausus*); sąd nie może powoływać się na inne okoliczności. Nie oznacza to, że sąd jest obowiązany – w razie spełnienia tych przesłanek – wydać postanowienie pozytywne w sytuacji, gdy stwierdzi, że nie zostały jednak osiągnięte cele kary. Słuszne w doktrynie zajmuje się stanowisko, że sąd, podejmując pozytywną decyzję, musi być przekonany o osiągnięciu celów kary, w szczególności, że skazany będzie w przyszłości przestrzegał porządku prawnego i będzie prezentował społecznie pożądane postawy²⁸. Wprawdzie przepis ten nie uzależnia zwolnienia skazanego od osiągnięcia celów,

²⁷ S. Hypś, w: *Kodeks...*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, op. cit., s. 588.

²⁸ J. Śliwowski, *Kara...*, op. cit., s. 163; S. Zimoch, *O zwolnieniu...*, op. cit., s. 94; W. Szkotnicki, *Przedterminowe zwolnienie z odbycia części kary ograniczenia wolności*, „Problemy Praworządności” 1984, nr 8–9, s. 66–67; E. Bieńkowska, w: *Kodeks...*, red. G. Rejman, op. cit., s. 1197; R. Giętkowski, *Kara...*, op. cit., s. 167; A. Ornowska, *Kara...*, op. cit., s. 250.

jakie ma do spełnienia wykonanie kary ograniczenia wolności²⁹, niemniej nie sposób nie brać pod uwagę tego, czy zostały spełnione cele kary.

Niezasadny natomiast jest pogląd o przyjęciu przez ustawę domniemania, że kumulatywne spełnienie wszystkich przesłanek prowadzi do ustalenia pozytywnej prognozy kryminologicznej, pozwalającej uznać, że cele kary w zakresie indywidualnoprewencyjnym zostały osiągnięte bez konieczności wykonywania tej kary do końca³⁰. Wobec tego nie sposób aprobować poglądu Sądu Najwyższego, że: „Gdy spełnione są wszystkie przesłanki określone w art. 83 k.k. umożliwiające zwolnienie skazanego od reszty kary ograniczenia wolności, a sąd pomimo tego odmówi takiego zwolnienia, to obowiązany jest dokładnie uzasadnić swoje negatywne stanowisko, przy czym nie może powoływać się na inne okoliczności niż wymienione w tym przepisie, a więc również na te, które brał pod uwagę, wymierzając karę”³¹.

ODBYCIE *QUANTUM* KARY

Kodeks karny wymaga odbycia przez skazanego przynajmniej połowy orzeczonej kary. Jest to przesłanka formalna. Czas wykonania tej kary nie może być skrócony więcej niż o połowę. Chodzi o faktycznie wykonywaną karę. Terminem początkowym odbywania tej kary nie jest uprawomocnienie się wyroku, który z tą chwilą – zgodnie z art. 9 § 2 k.k.w. – staje się wykonalny, chyba że ustawa stanowi inaczej. Inaczej Kodeks karny wykonawczy stanowi w stosunku do kary ograniczenia wolności. Odmienne określa początek wykonywania dla każdej z form wykonywania kary ograniczenia wolności.

Rozpoczęcie odbywania kary w formie obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne następuje w dniu, w którym skazany przystąpił do wykonywania wskazanej pracy (art. 57a § 1 k.k.w.). Chodzi o pierwszy dzień, w którym skazany przystąpił do wykonywania pracy³².

Rozpoczęcie odbywania kary w formie potrącenia od 10% do 25% wynagrodzenia za pracę w stosunku miesięcznym na cel społeczny wskazany przez sąd następuje natomiast w pierwszym dniu okresu, w którym dokonuje się potrącenia skazanemu z wynagrodzenia za pracę (art. 57a § 2 k.k.w.). W grę wchodzi dzień, w którym zostanie dokonane potrącenie wynagrodzenia³³.

²⁹ J. Zagórski, *Prawnomaterialne podstawy stosowania kary ograniczenia wolności oraz pracy społecznie użytecznej w Polsce*, „Państwo i Prawo” 2004, nr 1, s. 79.

³⁰ P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz, w: *Kodeks...*, red. M. Filar, op. cit., s. 633.

³¹ Postanowienie SN z dnia 13 lipca 2010 r., WZ 29/10, OSNKW 2010, nr 10, poz. 90 z glosami: krytyczną C.P. Waldzińskiego, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 9, s. 184–189, i aprobującą K. Postulskiego, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2011, nr 1, s. 122–126. Taki pogląd jest też prezentowany w doktrynie (A. Tobis, *Kara ograniczenia wolności za przestępstwa przeciwko rodzinie*, Warszawa 1987, s. 177; K. Maksymowicz, *Zwolnienie...*, op. cit., s. 239–240; J. Majewski, w: *Kodeks...*, red. J. Majewski, op. cit., s. 536).

³² L. Osiński, w: *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021, s. 308.

³³ Ibidem, s. 309.

Do tego momentu kara ograniczenia wolności nie ma statusu wykonalności i nie może być realizowana³⁴. Obliczając połowę odbytej kary ograniczenia wolności, uwzględnia się także czas, o który odbywanie tej kary uległo skróceniu w związku z zaliczeniem na jej poczet okresu rzeczywistego pozbawienia wolności w danej sprawie (art. 63 § 1 k.k.) albo w innej sprawie, która toczyła się równocześnie (art. 417 k.p.k.)³⁵.

Nie jest określona liczbą bezwzględna dolna granica odbycia kary. Oznacza to, że formalnie nie ma przeszkód do zwolnienia z reszty kary w sytuacji, gdy została ona wymierzona w rozmiarze odpowiadającym dolnej jej granicy, tj. miesiąca (art. 34 § 1 k.k.). W literaturze przyjmuje się, że w takiej sytuacji wymagane *quantum* odbycia kary wynosi 15 dni³⁶. Takie jej określenie pozostaje w sprzeczności z ustawową jednostką czasową wymiaru tej kary. W myśl art. 34 § 1 k.k. karę ograniczenia wolności wymierza się w miesiącach i latach. Wobec tego połowa odbycia kary nie może być wykazana w dniach, a zatem musi wynieść co najmniej miesiąc. Z tego powodu nie jest możliwe zastosowanie omawianej instytucji w razie skazania na tę karę w rozmiarze miesiąca.

W literaturze zaleca się, by w wypadku, gdy w grę wchodzi bardzo krótki okres jej wykonywania, oszczędnie korzystać z tej instytucji³⁷ lub nie stosować jej w ogóle³⁸. Jest to trafna rekomendacja, gdyż odbywanie tej kary przez stosunkowo niedługi okres uniemożliwia nabrania przez sąd przekonania, że kara spełniła swoją rolę.

Górnym progiem dla obliczenia połowy odbycia kary stanowi granica oznaczana w wyroku jako maksymalny okres, na jaki kara została orzeczona w stosunku do skazanego. Nie chodzi tylko o połowę tego okresu, ale także o połowę całkowitej liczby godzin pracy na cele społeczne, wyznaczoną mu sąd, lub łączne potrącenie takiego procentu wynagrodzeń za pracę, jaki odpowiada iloczynowi określonej w wyroku wysokości miesięcznych potrąceń i liczby miesięcy stanowiącej połowę okresu trwania kary³⁹. Przyjęcie do obliczania *quantum* odbytej kary tylko okresu jej faktycznego wykonania doprowadziłoby do tego, że jej wykonywanie w formie nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne mogłoby się zakończyć stosunkowo krótko po jej rozpoczęciu. Sąd bowiem, na wniosek skazanego, z ważnych względów, w szczególności uzasadnionych wykonywaną przez skazanego pracą zarobkową lub stanem zdrowia, może ustalić rozliczenie godzin nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w innych okresach niż miesięczny, nie przekraczając okresu orzeczonej kary ani orzeczonej łącznej liczby godzin wykonywanej pracy w tym okresie (art. 63b k.k.w.).

³⁴ T. Kalisz, *Wszczęcie...*, op. cit., s. 14–15.

³⁵ S. Hysp, w: *Kodeks...*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, op. cit., s. 588; M. Kulik, w: *Kodeks...*, red. M. Mozgawa, op. cit., s. 364; J. Lachowski, w: *Kodeks...*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, op. cit., s. 1161; V. Konarska-Wrzošek, w: *Kodeks...*, red. V. Konarska-Wrzošek, op. cit., s. 557; J. Majewski, w: *Kodeks...*, red. J. Majewski, op. cit., s. 536.

³⁶ G. Labuda, w: *Kodeks...*, red. J. Giezek, op. cit., s. 650.

³⁷ A. Ornowska, *Kara...*, op. cit., s. 249.

³⁸ M. Kalitowski, w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S. M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wasek, *Kodeks...*, op. cit., s. 679; R. Giełkowski, *Kara...*, op. cit., s. 167; V. Konarska-Wrzošek, w: *Kodeks...*, red. V. Konarska-Wrzošek, op. cit., s. 557.

³⁹ R. Giełkowski, *Kara...*, op. cit., s. 166.

W wypadku gdy nie został w całości zrealizowany obowiązek wykonania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne lub potrącenia wynagrodzenia za pracę na cel społeczny wskazany przez sąd albo skazany nie wykonał nałożonych na niego obowiązków, orzeczonych środków karnych, środków kompensacyjnych i przepadku, ale upłynął okres, na jaki kara została wymierzona i nie ma podstaw do stwierdzenia, że skazany uchylał się od wykonywania kary ograniczenia wolności, sąd – na podstawie art. 64 § 1 k.k.w. – orzeka o tym, czy i w jakim zakresie karę tę uznać można za wykonaną ze względu na osiągnięte cele kary⁴⁰.

PRZESTRZEGANIE PRZEZ SKAZANEGO PORZĄDKU PRAWNEGO

W kontekście obowiązku przestrzegania przez skazanego porządku prawnego rodzi się wątpliwość, jakiego okresu ma ono dotyczyć, tj. okresu odbywania kary, czy od uprawomocnienia się wyroku. W doktrynie przyjmuje się ten ostatni okres⁴¹ i jest to pogląd słuszny, gdyż od tego momentu przyjmuje się, że oskarżony został skazany na karę ograniczenia wolności.

Określenie porządek prawny występuje także w innych przepisach Kodeksu karnego (art. 66 § 1, art. 68 § 3, art. 75 § 1a, 2, 3, art. 77 § 1, art. 84 § 1 i 2a, art. 107 § 2, art. 115 § 21) oraz Kodeksu karnego wykonawczego (art. 43p § 2, art. 43q § 3, art. 43za § 1 pkt 2, art. 62 § 3, art. 139 § 1, art. 156 § 1, art. 160 § 2 i 3, art. 182 § 3, art. 202b § 2) i zgodnie z zakazem interpretacji homonimicznej należy nadawać temu pojęciu takie samo znaczenie⁴².

Porządek prawny w najszerszym znaczeniu oznacza porządek norm regulujących sposoby zachowania w stosunkach międzyludzkich i relacje jednostek w stosunku do społeczności. Jest to ogół stanowionego prawa pozytywnego danego społeczeństwa. Chodzi o cały materiał prawny przyporządkowany przestrzeniemu obszarowi życia danego społeczeństwa, obowiązujący w określonym czasie⁴³. Porządek prawny to działający faktycznie system prawa, składający się z wielu różnych elementów⁴⁴. Obejmuje normy prawne zawarte w Konstytucji, ustawach, ratyfikowanych umowach międzynarodowych i rozporządzeniach (*arg. ex art. 87 Konstytucji RP*) oraz w prawie międzynarodowym (*arg. ex art. 9 Konstytucji RP*)⁴⁵.

Określenie to w prawie karnym, w tym i w art. 83 k.k., nie ogranicza się tylko do norm Kodeksu karnego lub Kodeksu wykroczeń, ale obejmuje także normy innych gałęzi prawa⁴⁶.

⁴⁰ K. Liżyńska, *Skutki prawne...*, op. cit., s. 101.

⁴¹ J. Majewski, w: *Kodeks...*, red. J. Majewski, op. cit., s. 537.

⁴² L. Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2014, s. 148.

⁴³ A. Kość, *Porządek prawny jako społeczny porządek norm*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2000, t. 10, z. 1, s. 43–44.

⁴⁴ W. Lang, *System prawa a porządek prawny*, w: *System prawny a porządek prawny*, red. O. Bogucki, S. Czepita, Szczecin 2008, s. 13 i 16.

⁴⁵ K. Majewski, P. Majewska, *Legalność jako kryterium nadzoru nad samorządem terytorialnym – ius czy lex*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2016, nr 1, s. 121.

⁴⁶ S. Strycharz, *Pojęcie porządku prawnego w kodeksie karnym*, „Nowe Prawo” 1970, nr 6, s. 853; J. Skupiński, *Rażące naruszenie porządku prawnego jako podstawa odwołania środka probacyjnego*,

Istotę tego pojęcia w pełni oddaje stwierdzenie w judykaturze, że:

Pojęcia „porządku prawnego” używanego na gruncie prawa karnego jako przesłanki nawiązującej do postawy sprawcy nie należy sprowadzać wyłącznie do porządku w znaczeniu karnoprawnym. Pełnienie przestępstwa jest tylko jedną z form naruszenia tego porządku. Może to być również pełnienie wykroczenia, jak i dopuszczenie się zachowania niebędącego czynem zabronionym pod groźbą kary, jak naruszenie innych obowiązków cywilnoprawnych, pracowniczych. Naruszeniem porządku prawnego jest zatem zachowanie się skazanego wbrew zakazom lub nakazom prawa karnego (pełnienie przestępstwa), administracyjnego (pełnienie wykroczenia), a także wbrew regułom, których przestrzeganie mieści się w granicach zadań i celów, które prawo karne wiąże z takimi instytucjami, jak: warunkowe zwolnienie, warunkowe zawieszenie wykonania kary, warunkowe umorzenie postępowania karnego czy też odroczenie lub przerwa w wykonywaniu kary⁴⁷.

WYKONANIE NAŁOŻONYCH NA SKAZANEGO OBOWIĄZKÓW, ORZECZONYCH ŚRODKÓW KARNYCH, ŚRODKÓW KOMPENSACYJNYCH I PRZEPADKU

W art. 83 k.k. uzależnia się zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności m.in. od wykonania nałożonych na skazanego obowiązków. Chodzi o nałożone na skazanego takie obowiązki, jak: 1) przeproszenia pokrzywdzonego, 2) wykonywanie ciężącego na nim obowiązku łżenia na utrzymanie innej osoby, 3) wykonywanie pracy zarobkowej, do nauki lub przygotowania się do zawodu, 4) powstrzymanie się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających, 5) poddanie się terapii uzależnień, 6) poddanie się terapii, w szczególności psychoterapii lub psychoedukacji, 7) uczestnictwo w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych, 8) powstrzymanie się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, 9) powstrzymanie się od kontaktowania się z pokrzywdzonym lub innymi osobami w określony sposób lub zbliżania się do pokrzywdzonego lub innych osób (art. 34 § 3 w zw. z art. 72 § 1 pkt 2–7a k.k.).

w: *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011, s. 317; G. Wiciński, *Postępowania incydentalne związane z wykonaniem kary pozbawienia wolności w programie probacji*, Łódź 2012, s. 219–220; A. Ornowska, *Kara...*, op. cit., s. 249; S. Hypś, w: *Kodeks...*, A. Grześkowiak, K. Wiak, op. cit., s. 589; J. Tekliński, *Podstawy zakończenia odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności*, „Probacja” 2020, nr 2, s. 77–78; M. Kulik, w: *Kodeks...*, red. M. Mozgawa, op. cit., s. 365; J. Lachowski, w: *Kodeks...*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, op. cit., s. 1162; V. Konarska-Wrzošek, w: *Kodeks...*, red. V. Konarska-Wrzošek, op. cit., s. 558; J. Majewski, w: *Kodeks...*, red. J. Majewski, op. cit., s. 489; uchwała SN z dnia 29 stycznia 1971 r., V KZP 26/69, OSNKW 1971, nr 3, poz. 33; postanowienie SA w Krakowie z dnia 23 czerwca 2006 r., II AKzw 415/06, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2006, nr 6, poz. 71; postanowienie SA w Krakowie z dnia 11 czerwca 2007 r., II AKzw 391/07, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2007, nr 12, poz. 24; postanowienie SA w Lublinie z dnia 12 maja 2010 r., II AKzw 188/10, LEX nr 593384; postanowienie SA w Krakowie z dnia 25 czerwca 2013 r., II AKzw 631/13, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2013, nr 7–8, poz. 43 z głosem aprobującą K. Postulskiego, LEX/el. 2014; postanowienie SA w Krakowie z dnia 17 czerwca 2013 r., II AKzw 444/13, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2013, nr 7–8, poz. 47.

⁴⁷ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 15 maja 2019 r., II AKzw 373/19, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2020, nr 9, poz. 28.

Obowiązki te muszą zostać spełnione w okresie wymaganym do zastosowania tej instytucji; dotyczy to także obowiązków o charakterze ciągłym.

Przepis ten nie wskazuje w żadnym stopniu jakości ich wykonania. W literaturze wymaga się sumiennego wykonywania nałożonych na skazanego obowiązków, a co do wykonywania pracy – ma to być szczególnie wyróżniająca się praca, która przede wszystkim zapewnia osiągnięcie założonego celu kary⁴⁸. Obowiązek sumiennego wykonywania wskazanej pracy zawierał pierwotnie art. 83 k.k., lecz warunek ten został uchylony Ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw⁴⁹. Można domniemywać, że te wymogi pozostają w związku z obligowaniem skazanego w art. 53 § 2 k.k.w. do sumiennego wykonywania ciężących na nim obowiązków, a w miejscu pracy lub pobytu – przestrzegania ustalonych zasad zachowania, porządku i dyscypliny. Problem jednak w tym, że warunki zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności określone w art. 83 k.k. są – jak już wskazywałam – podane w sposób wyczerpujący i nie mogą być uzupełniane o inne, nawet te zawarte w Kodeksie karnym wykonawczym.

Wykonanie przez skazanego nałożonych na niego obowiązków lub orzeczonych środków karnych, środków kompensacyjnych i przepadku następuje wtedy, gdy zostały one wykonane w całości lub sąd zwolnił skazanego z obowiązków (art. 35 § 4 w zw. z art. 74 § 2 k.k.) lub środki karne uznał za wykonane (art. 84 k.k.).

TRYB ORZĘKANIA

Zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności jest fakultatywne⁵⁰. Świadczy o tym użyte w art. 83 k.k. słowo „może”, które oznacza „wyraz nadający całej wypowiedzi lub jej części odcień przypuszczenia, ewentualności w wyborze, wahania, wątpliwości, osłabienia kategoryczności”⁵¹. Zwrot: „sąd może” wyraża normę kompetencyjną singularną⁵². W piśmiennictwie zwrot ten odczytuje się jako wprowadzenie przez prawodawcę kolejnej przesłanki, której zaistnienie – wraz z pozostałymi przesłankami wprost wskazanymi w przepisie – nakłada na sąd obowiązek podjęcia przewidzianej w danym przepisie decyzji, wynikającej z celu, jaki przyświecał prawodawcy wprowadzającemu do systemu prawnego ten przepis. Twierdzi się, że wyrażenie „sąd może” na gruncie prawa karnego należy rozumieć, że sąd „jest zobowiązany”, jeśli zachodzą przesłanki wprost wskazane w przepisie zawierającym ten zwrot, a wględy, dla którego przepis został wprowadzony do systemu prawnego, nie przemawiają przeciwko podjęciu przewidzianego w nim

⁴⁸ K. Stasiak, R. Momot, *Sposoby zakończenia...*, op. cit., s. 113.

⁴⁹ Dz.U. z 2015 r., poz. 396 ze zm.

⁵⁰ K. Maksymowicz, *Zwolnienie...*, op. cit., s. 231; A. Ornowska, *Kara...*, op. cit., s. 248; S. Hypś, w: *Kodeks...*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, op. cit., s. 588; M. Kulik, w: *Kodeks...*, red. M. Mozgawa, op. cit., s. 364; G. Łabuda, w: *Kodeks...*, red. J. Giezek, op. cit., s. 650; V. Konarska-Wrzošek, w: *Kodeks...*, red. V. Konarska-Wrzošek, op. cit., s. 556; J. Mierzwińska-Lorencka, w: *Kodeks*, red. R.A. Stefański, op. cit., s. 636.

⁵¹ *Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupka, A. Auderska, Z. Łempicka, Warszawa 1968, s. 405.

⁵² M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2010, s. 135–136.

rozstrzygnięcia. Sąd zatem ma obowiązek nie tylko sprawdzić, czy zostały spełnione wszystkie przesłanki wprost wskazane w art. 83 k.k., lecz także powinien mieć na względzie cele, jakie przyświecały ustawodawcy wprowadzającemu do Kodeksu karnego instytucję zwolnienia z odbycia kary ograniczenia wolności. Celem natomiast tej instytucji jest modyfikacja wykonania orzeczonej kary ograniczenia wolności z uwagi na osiągnięcie wobec skazanego celów kary, szczególnie w zakresie prewencji indywidualnej. Nie ma bowiem potrzeby wykonywania kary ograniczenia wolności, jeśli sąd dojdzie do przekonania, że cele jej zostały osiągnięte, w szczególności, że skazany będzie przestrzegał porządku prawnego i będzie prezentował pożądane postawy⁵³.

Zrealizowanie wszystkich przesłanek z art. 83 k.k. nie obliguje sądu do wydania pozytywnego rozstrzygnięcia. Sąd – jak już wspominałam – powinien mieć także na uwadze, czy kara spełniła założone cele.

W doktrynie podkreśla się, że fakultatywne jego orzekanie nie oznacza dowolności; zawęża się wydanie negatywnego orzeczenia do braku chociażby jednej z przesłanek niezbędnych do podjęcia decyzji pozytywnej⁵⁴ lub wymaga się tylko szczegółowego wskazania okoliczności, które przemawiały przeciwko zwolnieniu⁵⁵. Przyjmuje się też, że w wypadku, gdy przesłanki te są spełnione, regułą powinno być zwolnienie, a wyjątkiem – odmowa⁵⁶. Nie można zgodzić się ze stwierdzeniem, które dopuszcza wydanie postanowienia o odmowie zwolnienia tylko w wypadku braku chociażby jednej z przesłanek wymaganych do zwolnienia.

KONSEKWENCJE ZWOLNIENIA

Skutkiem zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności jest uznanie jej za wykonaną. Nie następuje ono *ex lege*, a wynika z postanowienia sądu o zwolnieniu skazanego od reszty tej kary. Z art. 83 *in fine* k.k. *expressis verbis* wynika, że sąd, zwalniając skazanego od reszty kary ograniczenia wolności, jednocześnie uznaje ją za wykonaną. Jest to fikcja prawna, skoro przyjmuje się, że kara została wykonana w całości, mimo że została *de facto* wykonana tylko co najmniej w połowie. Karę uznaje się za wykonaną z chwilą wydania postanowienia o zwolnieniu⁵⁷. Kara traci nieodwracalnie status kary podlegającej wykonaniu⁵⁸.

⁵³ C.P. Waldziński, *Glosa do postanowienia SN z dnia 13 lipca 2010 r.*, WZ 29/10..., op. cit., s. 188–189.

⁵⁴ K. Postulski, *Glosa do postanowienia SN z dnia 13 lipca 2010 r.*, WZ 29/10..., op. cit., s. 124.

⁵⁵ S. Zimoch, *Zwolnienie...*, op. cit., s. 91.

⁵⁶ J. Śliwowski, *Kara...*, op. cit., s. 164; K. Strzępek, *Kierunki rozwoju wykonawstwa kary ograniczenia wolności*, „Nowe Prawo” 1976, nr 4, s. 572–573; A. Duracz-Walczak, *Kara ograniczenia wolności w ocenie prokuratorów*, „Problemy Praworządności” 1980, nr 3, s. 13.

⁵⁷ K. Maksymowicz, *Zwolnienie...*, op. cit., s. 232.

⁵⁸ J. Majewski, w: *Kodeks...*, red. J. Majewski, op. cit., s. 537.

WNIOSKI

1. Zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności, przewidziane w art. 83 k.k., jest instytucją prawną, która odgrywa istotną rolę w polityce kryminalnej. Stanowi istotny bodziec dla skazanego, by przestrzegał porządku prawnego oraz wykonał obowiązki nałożone w ramach tej kary i orzeczone środki karne, środki kompensacyjne i przepadek.
2. Zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności nie jest środkiem probacyjnym, mimo uregulowania go w Kodeksie karnym (art. 83), w rozdziale obejmującym środki związane z poddaniem sprawcy próbie (rozdz. VIII). Nie ma takiego charakteru ze względu na to, że zwolnienie nie jest warunkowe; nie następuje na okres próby, nie są nakładane na skazanego obowiązki o charakterze probacyjnym i zwolnienie nie może być odwołane.
3. Zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności jest możliwe po stosunkowo niedługim okresie odbywania kary, bowiem może nastąpić po odbyciu przynajmniej połowy orzeczonej kary, a więc przy orzeczeniu jej na maksymalny okres, po upływie roku. Tak krótki okres jej odbywania nie pozwala na ustalenie bezbłędnej pomyślanej prognozy kryminologicznej. Ponadto definitywność zwolnienia uniemożliwia jego odwołanie, nawet w wypadku naruszenia przez skazanego po zwolnieniu w sposób rażący porządku prawnego w postaci popełnienia poważnego przestępstwa.
4. Wskazane wyżej mankamenty uzasadniają wniosek *de lege ferenda* nadania zwolnieniu od reszty kary ograniczenia wolności charakteru warunkowego. Zwolnienie powinno następować na okres próby, obejmujący czas pozostały do odbycia kary, z możliwością nałożenia na skazanego określonych obowiązków probacyjnych i odwołania zwolnienia w razie naruszenia porządku prawnego albo uchylania się od wykonania nałożonych obowiązków w okresie próby. Karę powinno uważać się za wykonaną z chwilą warunkowego zwolnienia, o ile w okresie próby i w ciągu 3 miesięcy od jej zakończenia nie odwołano warunkowego zwolnienia.

BIBLIOGRAFIA

- Bieńkowska E., w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. G. Rejman, Warszawa 1999.
- Bojarski T., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016.
- Filipczak M., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Kulesza, Warszawa 2025.
- Filipczak M., w: *Prawo karne materialne. Nauka o przestępstwie, ustawie karnej i karze*, red. J. Kulesza, Warszawa 2023.
- Giętkowski R., *Kara ograniczenia wolności w polskim prawie karnym*, Warszawa 2007.
- Góral R., *Kodeks karny. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2007.
- Hofmański P., Paprzycki L.K., Sakowicz A., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016.
- Hypś S., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2019.
- Kalisz T., *Wszczęcie i data zakończenia postępowania w przedmiocie wykonania kary ograniczenia wolności*, w: *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, red. T. Kalisz, t. XL, Wrocław 2016.

- Kalitowski M., w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S. M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. I, Gdańsk 2005.
- Konarska-Wrzošek V., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2023.
- Kość A., *Porządek prawny jako społeczny porządek norm*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2000, t. 10, z. 1.
- Królikowski M., Zawłocki R., *Prawo karne*, Warszawa 2015.
- Kulik M., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2023.
- Lachowski J., w: *Kodeks karny, Część ogólna. Komentarz. Art. 1–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2021.
- Lang W., *System prawa a porządek prawny*, w: *System prawny a porządek prawny*, red. O. Bogucki, S. Czepita, Szczecin 2008.
- Laskowski M., w: *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. A. Gerecka-Żołyńska, Warszawa 2023.
- Liżyńska K., *Skutki prawne faktycznego niewykonywania przez skazanego kary ograniczenia wolności*, w: *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. LXVII, red. T. Kalisz, Wrocław 2023.
- Łabuda G., w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.
- Łapa R., *Język prawny w świetle analizy językoznawczej Wybrane zagadnienia składniowe*, Poznań 2015.
- Majewski J., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. J. Majewski, Warszawa 2024.
- Majewski K., Majewska P., *Legalność jako kryterium nadzoru nad samorządem terytorialnym – ius czy lex*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2016, nr 1.
- Maksymowicz K., *Zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności*, w: *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. VI, red. L. Bogunia, Wrocław 2000.
- Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupka, A. Auderska, Z. Łempicka, Warszawa 1968.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Mierzwińska-Lorencka J., w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Warszawa 2025.
- Morawski L., *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2014.
- Ornowska A., *Kara ograniczenia wolności w świetle nowelizacji kodeksu karnego i kodeksu karnego wykonawczego*, Opole 2013.
- Osiński L., w: *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, red. J. Lachowski, Warszawa 2021.
- Postulski K., *Glosa do postanowienia SA w Krakowie z dnia 25 czerwca 2013 r., II AKz w 631/13, LEX/el.* 2014.
- Postulski K., *Glosa do postanowienia SN z dnia 29 maja 2010 r., WZ 29/10, „Wojskowy Przegląd Prawniczy”* 2011, nr 1.
- Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Postulski K., *Stosowanie przepisów kodeksu karnego w postępowaniu wykonawczym (wątpliwości, nie-spójności, propozycje)*, w: *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, t. II, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Warszawa 2012.
- Sienkiewicz Z., w: *Prawo karne materialne Część ogólna i szczególna*, red. M. Bojarski, Warszawa 2023.
- Skupiński J., *Rażące naruszenie porządku prawnego jako podstawa odwołania środka probacyjnego*, w: *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Tadeuszowi Bojarskiemu*, red. A. Michalska-Warias, I. Nowikowski, J. Piórkowska-Flieger, Lublin 2011.
- Stasiak K., *Kara ograniczenia wolności i jej rola w resocjalizacji sprawców czynów karalnych*, w: *Polska kuratela sądowa na przełomie wieków – nadzieje, oczekiwania, dylematy*, red. M. Konopczyński, Ł. Kwadrans, K. Stasiak, Kraków 2016.

- Stasiak K., Momot R., *Sposoby zakończenia kary ograniczenia wolności. Czy przyjęty model sprzyja wykonaniu kary w pierwotnej formie?*, w: *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. LXXII, red. T. Kalisz, Wrocław 2024.
- Stefańska B.J., *Zatarcie skazania*, Warszawa 2014.
- Strycharz S., *Pojęcie porządku prawnego w kodeksie karnym*, „Nowe Prawo” 1970, nr 6.
- Szkotnicki W., *Przedterminowe zwolnienie z odbycia części kary ograniczenia wolności*, „Problemy Praworządności” 1984, nr 8–9.
- Śliwowski J., *Kara ograniczenia wolności. Studium penalistyczne*, Warszawa 1973.
- Tekliński J., *Podstawy zakończenia odroczenia wykonania kary pozbawienia wolności*, „Probacja” 2020, nr 2.
- Tobis A., *Kara ograniczenia wolności za przestępstwa przeciwko rodzinie*, Warszawa 1987.
- Waldziński C.P., *Glosa do postanowienia SN z dnia 29 maja 2010 r., WZ 29/10, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 9.*
- Wiciński G., *Postępowania incydentalne związane z wykonaniem kary pozbawienia wolności w programie probacji*, Łódź 2012.
- Wojciechowski J., *Kodeks karny. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 1997.
- Wróblewski B., *Język prawny i prawniczy*, Kraków 1948.
- Zagórski J., *Prawnomaterialne podstawy stosowania kary ograniczenia wolności oraz pracy społecznie użytecznej w Polsce*, „Państwo i Prawo” 2004, nr 1.
- Zieliński M., *Języki prawne i prawnicze*, w: *Polszczyzna 2000. Orędzie o stanie języka na przełomie tysiącleci*, red. W. Pisarek, Kraków 1999.
- Zimoch S., *O zwolnieniu od kary ograniczenia wolności*, „Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego” 1977, nr 7.
- Zoll A., w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 53–116*, t. I, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016.

Cytuj jako:

Stefańska B.J., *Zwolnienie od reszty kary ograniczenia wolności*, „Ius Novum” 2025, nr 4 (19), s. 16–31. DOI: 10.26399/iusnovum.v19.4.2025.33/b.j.stefanska